

Мауленова Салтанат Сабыржанқизи 8D08102 – «Топырақтану және агрохимия» білім беру бағдарламасы
бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
«Қазақстанның оңтүстік-шығысының суармалы топырақтары жағдайында алманың өнімділігіне биоорганикалық және минералды тыңайтқыштардың тиімділіктерін салыстырмалы бағалау» орындалған диссертациялық жұмысына

Ресми рецензенттің жазбаша пікірі

р/н №	Өлшем шарттар	Өлшем шарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	«Аймақтық ерекшеліктерін, цифрландыруды және экспортты ескере отырып, ауыл шаруашылығы дақылдарын өсірудің органикалық егіншілік технологияларын әзірлеу» (мемлекеттік тіркеу № BR10764907) жобасы аясында орындалды. Жұмыс «Қазақ жеміс-көкөніс өсіру ғылыми-зерттеу институты» ЖПІС Талғар республикалық филиалының помологиялық бағында жүргізілді.
2.	Ғылым маңыздылығы үшін	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады, ал оның маңыздылығы жақсы ашылған, яғни оңтүстік-шығыс Қазақстанның суармалы күнгірт-қара қоңыр топырақ жағдайында жүргізілген кешенді агрохимиялық және далалық зерттеулер нәтижесінде топырақтың құнарлылық көрсеткіштері, қоректік элементтермен қамтамасыз етілу деңгейі зерттеліп, минералдық және биоорганикалық тыңайтқыштардың Голден Делишес алма сортының өсіп-дамуы, өнімділігі мен жеміс сапасына әсері ғылыми негізделген.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертациялық жұмыс талапқа сай әрі жоғары деңгейде орындалған. Ғылыми зерттеу жоспарын құру, әдебиеттерге шолу жасау, үш жылдық далалық және зертханалық тәжірибелерді ұйымдастырып жүргізу, алынған нәтижелерді белгіленген әдістемелер бойынша талдау, ғылыми мақалалар жариялау, зерттеу нәтижелерін алма шаруашылығы жағдайында сынақтан

			өткізу және практикалық ұсыныстар әзірлеу сияқты маңызды жұмыстар автор тарапынан дербес орындалған.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) <u>негізделген</u>; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген. 4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) <u>айқындайды</u>; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды. 4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді</u>; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді. 4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) <u>толық байланысқан</u>; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ. 4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) <u>сыни талдау бар</u>; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	Диссертациялық жұмыстың өзектілігі айқын негізделген. Минералдық және биоорганикалық тыңайтқыштардың күңгірт-қара қоңыр топырақ жағдайында алма ағаштарының өсіп-дамуына, өнімділігіне, жеміс сапасына және топырақ құнарлылығына әсері зерттелген. Тыңайтқыштарды тиімді қолдану алма шаруашылығында өнімділікті арттырудың, топырақ құнарлылығын сақтаудың және экономикалық тиімділікті жоғарылатудың маңызды факторы болып табылады. Диссертацияның мазмұны диссертация тақырыбын толығымен айқындайды. Диссертацияда тақырыпқа сай келетін мақсат және міндеттер айқын түрде нақтыланған. Диссертацияның мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық жағынан толық байланысқан. Барлық тараулар бір-бірімен тығыз байланысқан, келтірілген қорытынды автордың қолданыстағы әдістемелеріне сәйкес жүргізген танаптық және зертханалық зерттеулердің, экономикалық талдаулардың нәтижелері рет-ретімен баяндалып, қорытындыланған. Автор ұсынған биоорганикалық және минералды тыңайтқыштарды қолдану ғылыми негізделген мөлшері, тәсілі және мезгілі дәлелденген, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып сыни талдау жасалған.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа болып табылады. Зерттеу барысында алғаш рет оңтүстік-шығыс Қазақстанның суармалы күңгірт-қара қоңыр топырақ жағдайында биоорганикалық және минералды

		тыңайтқыштардың алма ағаштарының топырақ құнарлылығының негізгі агрохимиялық көрсеткіштеріне, өсіп-дамуына, өнімділігіне және жеміс сапасына әсері кешенді түрде зерттелген. Тыңайтқыштарды қолдану нәтижесінде топырақтағы қарашірінді, азот, фосфор, калий мөлшерінің өзгеруі анықталып, олардың Голден Делишес алма сортының өнімділігі мен сапалық көрсеткіштеріне ықпалы ғылыми негізделген.
	5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u> ; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u> ; 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертацияның қорытындылары ауыл шаруашылығы саласы бойынша толығымен жаңа және нақты тәжірибелермен дәлелденген. Зерттеу қорытындылары күңгірт-қара қоңыр топырақ жағдайында минералды тыңайтқыштарды және биоорганикалық тыңайтқышпен үйлестіріп қолдану, топырақтың құнарлығын арттырып, қоректік элементтердің сіңімділігін арттыруға және алма дақылдарының биологиялық өнімділігін жоғарылатуға мүмкіндік беретінін көрсетті.
	5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u> ; 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері ішінара жаңа және ғылыми деректерге негізделген болып табылады. Себебі келтірілген әдістемелер әлем бойынша кеңінен пайдаланылады, алайда Қазақстан аумағында алғашқы рет қолданылып отыр.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) <u>дәлелденді</u>; 7.2 Тривиалды ма? 2) <u>жоқ</u>; 7.3 Жаңа ма? 1) <u>ия</u>; 7.1 Қорғауға шығарылған барлық ережелер толық дәлелденген. 7.2. Диссертациялық жұмыста қорғауға шығарылған барлық ережелер тривиалды емес. 7.3. Ғылыми жаңалығы – Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймағы жағдайында минералды және биоорганикалық тыңайтқыштарды кешенді қолдануда

		топырақтың агрохимиялық қасиеттері мен алма өнімділігіне әсері ғылыми түрде негізделген. 7.4 Қолдану деңгейі: 3) <u>кең</u> 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия;	7.4. Диссертация жұмыс аясында алынған нәтижелер кеңінен қолданылған. 7.5. Алынған нәтижелердің бәрі мақалаларда толық дәлелденген, апробациядан өткен.
8.	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	1) ия Зерттеу әдістемелері көрсетілген әдеби деректерге негізделген. Зерттеу әдістері сауатты баяндалып, жүргізілген зерттеулердің сапалық және сандық көрсеткіштері анықталған.
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	1) ия; Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	1) ия Диссертация тақырыбы бойынша теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған.	Зерттеу барысында алынған нәтижелер ғылыми әдебиеттердегі мәліметтермен салыстырылып, тиісті дереккөздер арқылы негізделген. Әрбір зерттеу көрсеткіші бойынша жасалған талдаулар мен тұжырымдар отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерімен толықтырылған. Диссертациялық жұмысты орындау кезінде Қазақстан, жақын және алыс шетел авторларының заманауи ғылыми жарияланымдары пайдаланылып, алынған нәтижелерге салыстырмалы ғылыми талдау жүргізілген.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті.	Әдебиеттер тізіміне отандық және шетелдік ғалымдардың 217 басылымы кіреді. Докторант қолданған барлық

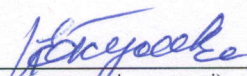
			жарияланымдарда маңызды ғылыми мәліметтер бар екенін көрсетеді, сондықтан пайдаланылған әдебиеттер тізімі диссертацияны толық талдау үшін жеткілікті.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) <u>бар</u>; 2) <u>жоқ</u>.	1) бар. Диссертациялық жұмыстың теориялық маңызы минералдық және биоорганикалық тыңайтқыштарды қолдану жағдайында күңгірт-қара қоңыр топырақтардың құнарлылық өзгерістерін және олардың алма дақылының өсіп-дамуы мен өнімділігіне әсерін ғылыми тұрғыда негіздеуімен сипатталады. Алынған нәтижелер топырақтағы коректік элементтердің динамикасы, биологиялық белсенділік және өсімдік өнімділігінің қалыптасу заңдылықтары туралы ғылыми түсініктерді толықтырып, агрохимия, топырақтану және жеміс шаруашылығы салаларының дамуына үлес қосады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) <u>ия</u>; 2) <u>жоқ</u>.	Диссертациялық жұмыстың практикалық маңызы жоғары және алынған нәтижелерді өндірістік жағдайда қолдану мүмкіндігі бар.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u>; 3) <u>жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем)</u>.	Практикаға арналған ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) <u>жоғары</u>; 2) <u>орташа</u>; 3) <u>орташадан төмен</u>; 4) <u>төмен</u>.	Диссертацияның академиялық жазу сапасы жоғары, зерттеу деректері айқын және түсінікті түрде мазмұндалған.
11.	Диссертацияға ескертулер		Жалпы диссертациялық жұмысты талдау барысында кемшіліктер анықталмады, сондықтан жұмысқа қатысты ескертулер жоқ.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр		Докторант Мауленова Салтанат Сабыржанқызының диссертациялық жұмысы бойынша жазылған мақалаларының ғылыми деңгейі зерттеу тақырыбы бойынша сәйкес келеді.

	мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		Мауленова Салтанат Сабыржанқызының «Топырақтану және агрохимия» білім беру бағдарламасы бойынша (8D08102) философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған диссертациялық жұмысы ҚР ҒЖБМ бекіткен талаптарға толық сәйкес келеді. Диссертациялық зерттеу мазмұны, ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңызы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға лайық деп бағаланады.

Ресми рецензент:

«Қазақ егіншілік және өсімдік шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты» ЖШС-нің аға ғылыми қызметкері, а-ш.ғ.к.

мерзімі « 31 » тауар 20 26 жыл

(колы, тегі, аты-жөні)

Е.К.Жусупбеков

Қолы расталады, мөрмен